

પોતપોતાના પુત્રને યુવરાજપદે બેસાડવા માગે તે સ્વાભાવિક છે. પણ દશરથને સુમિત્રાનો બહુ ભય ન હતો. તે ડાહી અને સંતોષી હતી. ડાહી અને સંતોષી પત્ની પ્રશ્નો ઊભા નથી કરતી, પણ કાચા કાનની અને વ્યક્તિગત મહત્વાકાંક્ષાવાળી પત્ની પતિનું કોઈ કામ શાંતિથી થવા દેતી નથી. દશરથનાં છેલ્લાં લગ્ન કૈકેયી સાથે થયાં હતાં અને તેમાં કૈકેયીએ રાજાએ શરત કરી હતી કે મારી દીકરીનો પુત્ર જ યુવરાજ બની ગાદીનો વારસદાર બને, ત્યારે દશરથ રાજા કૈકેયીના પરાક્રમથી એટલા બધા ફિદા થઈ ગયા હતા કે તેને પરણવા તરત જ તેમણે તે શરતો માની લીધી હતી. કન્યા કે કન્યાપક્ષની શરતોથી લગ્ન થયાં હોય તે મોટાભાગે પુરુષ માટે દુઃખદાયી નીવડતાં હોય છે. રાજા દશરથે અગમચેતી વાપરીને પહેલેથી જ ભરત-શત્રુઘ્નને મોસાળમોકલી દીધા હતા. તેમની હાજરીથી કદાચ વાતાવરણ ગૂંચવાય તેવો ભય હશે. તેમની ગેરહાજરીમાં જ ઘડિયાં લગ્નની માફક મંત્રીઓ, પ્રજાજનો વગેરેને એકમત કરીને શ્રીરામના યુવરાજપદની ગોઠવણ કરી દીધી હતી. શ્રીરામનું વ્યક્તિત્વ સર્વપ્રિય હોવાથી તેમના યુવરાજપદ વિશે કોઈનો પણ વિરોધ ન હતો, તે એટલે સુધી કે કૈકેયીનો પણ વિરોધ ન હતો. કૈકેયી તો કૌશલ્યા કરતાં પણ વધુ રાજી હતી. તે ભરતમાં અને રામમાં ભેદ કરતી નહીં, બલકે ભરત કરતાં પણ રામને અધિક માનતી હતી. બધું બરાબર વ્યવસ્થિત ગોઠવાઈ ગયું હતું.

રાત પડી ચૂકી હતી અને આખી અયોધ્યાનગરી નવવધૂની માફક શણગારવામાં આવી હતી. ઉત્સવો શણગાર વિનાનાં શોભે નહીં. સૌથી વધુ પ્રભાવશાળી શણગાર દીપમાળા છે. આખી અયોધ્યાનગરી દીપમાળાઓથી ઝળહળ-ઝળહળ થઈ રહી હતી સૌનાં હૃદય હિલોળે ચઢ્યાં હતાં. ઉત્સાહ આપે તેને ઉત્સવ કહેવાય. બધાં આવુરતાથી પ્રભાત થવાની રાહ જોતાં હતાં. આ કાંઈ ઓછી વાત ન કહેવાય. હજારો-લાખોના ભાગ્યવિધાતા મળે તે ધન્યતા જ કહેવાય.

કેટલીક વાર લાંબા ષડયંત્ર પછી બાજી પલટાતી હોય છે, તો કેટલીક વાર ઓચિંતા જ બાજી પલટાઈ જતી હોય છે. જીવનમાં કેટલીક મહત્વની ઘટનાઓ ઓચિંતી જ બનતી હોય છે. નવી રાણી કૈકેયીની દાસી મંથરાને શું સૂઝ્યું કે તે રાણીના મહેલની અગાસી ઉપર ચઢી અને તેણે આખી અયોધ્યાની રોશની જોઈ. ઝળહળ-ઝળહળ થતી દીપમાળાઓ જોતાં જ તેના હૃદયમાં કડકડતું તેલ રેડાયું. કેટલાક લોકો જન્મજાત દુષ્ટ પ્રકૃતિના હોય છે. તેઓ સારું જોઈ જ નથી શકતાં. લગભગ પ્રત્યેક મોટા પરિવારમાં આવું એકાદ માણસ હોય જ છે, જે રામાયણ ચાલે છે. મોટા અને ભવ્ય પરિવારને બરબાદ કરવા માટે અગ્નિની એક ચિનગારી બહુ થઈ ગઈ. આવું દુષ્ટ પ્રકૃતિનું માણસ ચિનગારીનું કામ કરે છે.

મંથરા નીચે ઊતરી અને કૈકેયી પાસે ગઈ. મંથરા માત્ર દાસી જ ન હતી, રાખી પણ હતી. કૈકેયીના પિતાએ દહેજમાં તેનું હિત સાચવવા સખી તરીકે મોકલી હતી. તે બુદ્ધિશાળી હતી, પણ તેની બુદ્ધિ નકારાત્મક હતી. નીચે આવીને તેણે કૈકેયીની કાનભંભેરણી કરવા માંડી. મોટા અને ભવ્ય પરિવારમાં કેટલાંક કાચા કાનનાં માણસો પણ રહેતાં હોય છે. આવા લોકો બહુ જલદી કોઈનો શિકાર થઈ જતા હોય છે. તેમને સાચવવા એ બહુ અઘું કામ કહેવાય. ખાસ કરીને સ્ત્રીવર્ગમાં આ દોષ વધુ હોય છે. પહેલાં તો કૈકેયી મંથરાની ચટવણીમાં ન આવી, તેણે મંથરાનો વિરોધ કર્યો પણ ખરો, પણ અંતે મંથરા જીતી ગઈ. તેણે પોતાની વાત કૈકેયીના મનમાં ઉતારી જ દીધી. કૈકેયી બદલાઈ ગઈ. પોતાની ખરી કે ખોટી વાત ગમે તેના મનમાં ઉતારવાની ક્ષમતા-કળા બધામાં નથી હોતી, તેનામાં હોય તે મુત્સદ્દી કહેવાય.

લેખક :

સ્વામિ સચ્ચિદાનંદ

સૌજન્ય :

જનકલ્યાણમાંથી સાભાર

હસમુખભાઈ અમીચંદભાઈ સોનેજી
(માડકાવાલા)

૨, ઉત્સવ એપાર્ટમેન્ટ, કેશવબાગ વાડીની પાસે,
નવા વાડજ, અમદાવાદ. મો. ૯૮૨૫૦૨૨૬૭૭

શુભેચ્છક : શ્રી જવાહર આણંદજી પ્રાગજીભાઈ જોગી

કેતન ટેક્સટાઈલ સ્કીન પ્રિન્ટ સાડીના ઉત્પાદક

૧-૨, ફુલવાડી, ભાદર રોડ, જેતપુર-૩૬૦૩૭૦.

ફોન : ૦૨૮૨૩-૨૨૦૮૮૨, ૨૨૬૨૨૫ મો. ૯૪૨૮૨૬૬૮૮૨

E-mail : ketantextile@rediffmail.com